

Virág Benedek.

1754—1830.

«Minek csudáltatnád magad ?
Elég, ha meg fognak szeretni.»
(Virág: A poeta és Músa.)

Az 1830-as év januárjának egyik hideg reggelén lették halva, talán épen író-barátai, kik őt meglátogatni mentek. Halálának nem volt más tanuja, mint az öreg fenyőfaágy, a kis asztal tele írásokkal és a vendégeket váró három szalmaszék.

Még az iskolából hoztuk ezt a képet magunkkal. A XIX. századdal szinte irodalmi rangra emelt költőnyomor a rajta levő érzelmes színeket még csak fokozhatta. Láthattuk ezt a képet kiélesedni, mint az elismeréshiány és meg nem értettség megrázó tragédiáját, mint felcsattanó vádat a tömeg ellen; majd láthattuk színeit a visszapillantó humor meleg páráján át megbocsátóan elmosódni, mint a pályakezdő költő életének obligát hátterét. Mindegyikről igen könnyen le lehet hántani azt az irodalmi kérget, melyet a mi írószemléletünk vagy maga az író növesztett rá, de Virág Benedek szegényes tabáni szobácskájának képe mindegyiknél igazabb, szemléletesebb, pedig a költő nem adott hozzá egyetlen riktó színt sem. Talán épen azért, mert Virág Benedek előtt ez nem volt költősors, hanem egyszerűen emberi valóság, emberi sors, melyet el kell fogadni, nem a jobbra hivatott kényszerű megtörtségével, hanem sztoikus nyugalommal, tudva azt, hogy mint minden emberiben, ebben sincs semmi állandóság. A tündér szerencse változó játékaire benne egy mindig irigyelhető harmónikus élet épült fel, melyhez Seneca és Horatius adták a szentenciózus nyavakat, de lélekkel Virág Benedek töltötte meg. Seneca meg-ingathatatlan nyugalma, a horatiusi kedély, a morális klasszicizmus «ne quid nimis»-e valósággá vált életében, költészetében egyaránt.

Mindazzal foglalkozott, ami akkor nemzetünk szellemi életében izgató és feladatokra felhívó volt. Fordít Horatiust, Aesopust, eredeti verseiben a klasszikus versmérték és stílus porondján százféle erőpróba elé állítja a magyar nyelvet, tradíciót teremt, mikor összegyűjti azokat a régi magyar írókat, kik római mértékre írtak, vagy keres és kiad régi prózát, hősi tragédiát ír, összefoglalja a prozódia szabályait, költői leveleiben biztat és lelkesít minden kezdeményt, amelyben a közjó, elsősorban a magyar nyelv, emelhetésének nyomait látja s végül megírja nemzetének az ő emelkedett erkölcsisége által átvilágított történetét. Már e sokféleség mutathatja, hogy mennyire heroikus generáció tagja. Az irodalomteremtés légkörében élt, olyan időkben, mikor az irodalom még nem az önkifejezés és önkeresés eszköze, hanem mindenekfelett nemzeti tett. A magyar irodalom ekkor a legnagyobb feladatot vállalta magára, létét összekapcsolta a nemzet életével, hogy rácsáfoljon a pusztulás sötét jóslataira. Irodalmi életünknek ez olyan korszaka, melyhez alig lehet hozzányulni mai szemléletünk szerszámaival, szinte mindenki egyformán fontos és jelentős itt, aki egy magyar sort leírt vagy megpróbálkozott egy eddig még nem hallott

idegen melódia magyar lekottázásával. Az irodalomtörténeti összegezésben mindegyiknek meg tudjuk adni a maga helyiértékét, Virág Benedek helyiértékét is tudjuk: övé a magyar óda első méltóságos szárnyalása. Van azonban egy többlete, mely állandóan kiemeli a körülötte író és szervezők sorából. Költeményeit egyre jobban felejtjük, irodalomtörténeti helyének tudata is egyre halványodhatik, de rokonszenves embersége, puritán egyénisége, önzetlen irodalomszeretete még műveitől is el tud vonatkozni. El tudjuk képzelni, mint némely humanistákat, kik soha egy sort le nem irtak és a mult, s ezzel mai életünk is, mégis csonka volna nélkülük. Emberi arcát nem felhőzi hiúság, sértődékenység, gyűlölködés vagy harag, mint nem egy kortársáét, az ő ideálja a bölcs, ki «kiszegzett céla felé siet; Ha neki gátot vetnek irigyei, Nagy lelke, csendessége mellett Ézezi emberi hivatallyát».

Csodálatos egyensúlyérzékkel találta meg a maga irodalmi helyét. Tanuja volt nagy időknél, az új magyar irodalom megszületésének s azokra, kiknek ezt köszönhette, mint Bessenyeire, bár személyesen nem ismeri, nagy tisztelettel tekint. Baráti köre is, Révai, Baróti Szabó, erősen az első vonalban küzdők közül áll, de tradícióérzéke s nem utolsó sorban emberi szerénysége megóvta attól, hogy hozzájuk mérje vagy melléjük állítsa magát. Tudja, hogy még nem jött el a megindult irodalmi idők teljessége s az ő szerepe az, hogy láncszem legyen a folyamatosság fenntartásában. Az irodalmi felelősségérzetnek alig találhatjuk erősebben kifejezett formáját, mint benne. Amikor néha a jövőre appellál, saját írói személyiségét is csak az irodalomnak és a nemzeti életnek egy eljövendő teljesebb, gazdagabb formáján át szemléli, melynek létrehozásában ő is munkálkodott. Látja a jövőt készülni. Lát felnőni fiatalokat, beléjük vetíti a maga önzetlenségét, átönti áldozatos irodalomszeretetét s midőn verseiben megszólal Berzsenyi összeszorított trombitahangja vagy Vörösmarty kozmikus zenéje, a költői tudat alatt is kibomlásra vár ez a megsejtett jövő. A legteljesebben tudott utód és előd lenni.

Azon az arcképen, melynek vonásait még a költő rajzolta meg verseiben, száz év alatt sem változott semmi. Emberi vonásai felerősödnek, az idő halványító ködén áttörnek, ha műveit újra olvassuk. Olvasása közben tisztelő látogatására indulunk egy megszeretett bölcsnek s igen szívesen lopnánk be mi is néhány hasáb fát kis szobájának felmelegítésére. Cserébe kapunk tőle bizodalmas életszemléletet, megértő és megbecsülő emberséget s példát a nemzeti kultúra önfeladó művelésére. Mindegyikre szükségünk van.

Kerecsényi Dezső.

Tudományos élet.

Bartonic Géza. — A magyar társadalom képe. — A Sampo és a kacsalábon forgó vár. — A magyarok neve. — József nádor 1805-ben. — Magyar nép- és műzene. — A népszínmű bécsi gyökerei.

Beszámolómat nekrológgal kezdem: Bartonic Géza halála a tudományos életnek nagy és szomorú eseménye s a krónikásnak illik megállania e nagy egyéniség sirjánál, kinek működése oly tevékenyen folyt be a magyar tudományos élet kialakításába.

Ő maga ugyan már ifjúkora óta nem igen vett részt a tudományos kutató munkában. Mióta báró Eötvös Lóránt mint fiatal asszisztensét az ő kezdeményezésére megalapított báró Eötvös József-Collegium élére állította, egész szívét-lelkét ez az intézmény töltötte be s itt vált Bartonic Géza a magyar